

**Fakultetsnämnden för
lärarutbildning vid
Umeå universitet**
Jan Sandgren

2007-05-07

Kommunförbundet Västerbotten
Barbro Lundmark

PROTOKOLLSANTECKNINGAR **enligt 1 § i Avtal för den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU)**

Syftet med dessa protokollsanteckningar är att förtydliga och utveckla skrivningarna i vfu-avtalet. Avtalstexten blir alltför omfattande om allt ska förklaras i den. Men protokollsanteckningarna är inte heltäckande i alla avseenden. För ytterligare information om vfu, se vfu-enhetens vid Umeå universitet hemsida:

<http://www.educ.umu.se/vfu/index.html>

Bakgrund

Det första avtalet om verksamhetsförlagd utbildning (vfu), vilket togs fram i samverkan mellan lärarutbildningen vid Umeå universitet och kommunerna i Västerbottens län samt Örnsköldsviks kommun, trädde i kraft den 1 januari 2002. Då hade lärarutbildningen gjorts om och begreppet praktik ersattes med verksamhetsförlagd del av lärarutbildningen. Avtalet reviderades under våren 2004 sedan Umeå kommun sagt upp detta. Det reviderade avtalet började gälla den 1 september 2004. Detta avtal är alltså det tredje sedan begreppet verksamhetsförlagd del av lärarutbildningen infördes.

Tidigare fanns det mellan staten och Svenska Kommunförbundet ett centralt avtal, som reglerade den ekonomiska ersättningen då kommuner beredde lärarstuderande praktikplats. Det senaste upprättades 1993. När den nya lärarutbildningen infördes hösten 2001 upptogs förhandlingar mellan staten och Svenska Kommunförbundet, men dessa ledde inte till något nytt centralt avtal. I stället hänvisades frågan till varje lärosäte och region.

Fakultetsnämnden för lärarutbildning har sedan några år tillbaka inrättat en utvecklingsgrupp för vfu och praktik. Syftet med gruppen är ökad samverkan mellan lärarutbildning och kommuner i partsgemensamma frågor som rör verksamhetsförlagd lärarutbildning. Gruppen arbetar fram en handlingsplan för den kommande treårsperioden.

Gruppen består av:

Umeå f-9	Lena Enmark
Umeå gy	Annie Uvell
Skellefteå f-9	Helena Åhman
Skellefteå gy	Leif Lundmark
Vilhelmina	Katarina Wikström
Örnsköldsvik	Ulf Nyqvist
Inriktning 180	Annica Nylander, Kostvetenskap
Inriktning 140/AOU	Eva Gruffman-Cruse, BUSV
SYV	Ing-Marie Pettersson, BUSV
Studentrepresentant	Helena Persson, UMPE
Kansliet för lärarutb/vfu	Anette Lindström

Kansliet för lärarutb Conny Saxin
 Kansliet för lärarutb/RUC Marie Oscarsson (sammankallande)

Revideringen av vfu-avtalet

I förra avtalet mellan lärarutbildningen vid Umeå universitet och kommunerna fanns följande skrivning om utvärdering:

Inom ramen för RUC:s ledningsgrupp genomförs senast i maj månad varje år en utvärdering av parternas åtaganden enligt detta avtal.

I februari 2006 genomfördes en utvärdering av vfu-avtalet via en webbenkät till lärarstuderande, universitetslärare, skolchefer, rektorer, pedagogiska samordnare och lokala lärarutbildare. När resultatet presenterades för RUC ledningsgrupp tillsatte denna en utvecklingsgrupp med uppdraget att se över avtalstexten. Gruppen består av:

Umeå kommun	Annie Uvell
Umeå kommun	Ann-Sofi Tapani
Skellefteå kommun	Britt-Marie Morén
Vilhelmina kommun	Katarina Wikström
Örnsköldsviks kommun	Ulf Nyqvist
Lärarutbildningen	Christina Ottander, ordförande
Lärarutbildningen	Carina Hjelmer
Lärarutbildningen /RUC	Marie Oscarsson
Lärarutbildningen	Conny Saxin
Lärarutbildningen	Jan Sandgren
Lärarutbildningen	Rose-Marie Söderström
Kommunförbundet	Barbro Lundmark

De kommunala ledamöterna har skolchefernas uppdrag att ta fram en ny avtalstext. De frågor och förslag som framkommit under arbetets gång har regelbundet diskuterats med skolcheferna i Västerbottens län samt Örnsköldsviks kommun - på skolchefskonferenser eller via mejl.

Parter

Parter i avtalet är fakultetsnämnden för lärarutbildning vid Umeå universitet och i huvudsak kommunerna i Västerbottens län samt Örnsköldsviks kommun. Även andra kommuner kan komma att teckna avtal med lärarutbildningen vid Umeå universitet. Varje kommun tecknar ett eget avtal. Fristående skolor och folkhögskolor skriver egna vfu-avtal med Umeå universitet.

Avtalet sluts med kommunen. Hur sedan kommunen väljer att använda den ekonomiska ersättning som utgår till kommunen enligt detta avtal är en fråga för kommunen själv som arbetsgivare och de fackliga organisationerna att avgöra.

Kompetens- och verksamhetsutveckling

Ett av syftena med avtalet är att samarbetet ska leda till kompetens- och verksamhetsutveckling hos båda parter. För universitetet handlar det om att höja kvaliteten på lärarutbildningen och för kommunen att höja kvaliteten inom skolan. Målet är att skapa bästa möjliga förutsättningar för barns och ungdomars lärande och utveckling.

I avtalet nämns flera aktiviteter som främjar kompetens- och verksamhetsutveckling hos båda parterna, ex utbildningar och seminarier för lokala lärarutbildare och för universitetslärare.

Tanken är att även samarbetet kring studenternas examensarbeten ska leda till kompetens- och verksamhetsutveckling. Kommunernas samordnare, lokala lärarutbildare, universitetets lärare och andra som arbetar med verksamhetsförlagd utbildning bör ständigt ha i åtanke vilka behov som finns av kompetensutveckling, skolutveckling och skolforskning. När ett behov har konstaterats har var och en ett ansvar för att initiera konkreta åtgärder.

Lärarutbildningen vid Umeå universitet, kommunerna i Västerbottens län, Örnsköldsviks kommun samt Kommunförbundet Västerbotten bildade 2003 Regionalt utvecklingscentrum, RUC. Syftet med RUC är att stödja och utveckla arbetet med skolutveckling, lärarutbildning och forskning. Ett viktigt uppdrag för RUC är att initiera och utveckla samverkan mellan den pedagogiska personalen inom förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg och skola och de inom lärarutbildningen verksamma universitetslärarna och forskarna. Samverkan omfattar ömsesidig kompetensutveckling, forskningsanknuten verksamhetsutveckling, ledarutveckling och informationsspridning. Universitetet finansierar halva verksamheten och kommunerna och Kommunförbundet Västerbotten den andra hälften. För särskilda utvecklingsarbeten söks också bidrag från externa aktörer. Samarbetet inom RUC är reglerat i ett särskilt avtal. En del av den kompetens- och verksamhetsutveckling som initieras inom ramen för vfu-avtalet kan utföras med stöd av RUC. Ytterligare information om RUC finns på hemsidan <http://www.educ.umu.se/ruc/index.html>

Geografiska avstånd ska inte vara ett hinder för att delta i de aktiviteter som avtalet reglerar. Under föregående avtalsperiod fick lärarutbildningen kritik från bland annat inlandskommunerna för att man inbjöd till korta seminarier och föreläsningar i Umeå. Skolans personal i dessa kommuner kunde inte anta erbjudandet eftersom det kostar för mycket att åka till och från Umeå för några timmar. Ett utvecklingsarbete under innevarande avtalsperiod är att använda och utveckla metoder för att sprida även korta seminarier och föreläsningar i avtalsområdet oberoende av tid och rum. En mer aktiv användning och utveckling av IKT bör ske, t ex streaming, digitala rum och videoseminarier.

Partnerområde/Partnerskola

I kommunerna bildar grupper av förskolor och grundskolor partnerområden. Ett sådant partnerområde ska innehålla de förskolor, förskoleklasser, fritidshem och grundskolor som naturligt hör samman. Gymnasieskolorna utgör partnerskolor till lärarutbildningen eftersom organisationen är en annan med olika program och därmed skiftande tillgång till ämnen och ämnesområden.

En studerande skall i huvudsak tillhöra ett och samma partnerområde/partnerskola under hela utbildningstiden. Tanken med det är att studenten ska bygga upp relationer till barn och personal inom partnerområdet/partnerskolan samt att följa elevers utveckling på kvalitativt olika sätt under flera år. Under den verksamhetsförlagda delen skall den studerande ges möjlighet att orientera sig om det kommunala skolväsendet och om det omgivande samhället. Ett viktigt inslag är skolledningens information om skolverksamhetens organisation, ledning, styrning och verksamhetsinnehåll.

Kommunen tar ansvar för att den verksamhetsförlagda utbildningen är av god kvalitet. En förutsättning för det är en genomtänkt organisation med administrativa och pedagogiska samordnare samt LLU som är kompetenta och rustade för uppdraget. Den studerande får därför inte själv anordna utbildningsplats i verksamheten.

Från bland annat studenthåll har det framförts att nuvarande organisation där den studerande tillhör samma partnerområde under hela utbildningstiden kan bli begränsande. Det är önskvärt att den studerande får flera intryck och får uppleva olika utbildningsmiljöer under utbildningstiden. Utvecklingsgruppen för vfu och praktik får i uppdrag att se över nuvarande organisation med partnerområden/partnerskolor samt att föreslå hur kompletterande lösningar kan utformas.

Uppdraget som administrativ och/eller pedagogisk samordnare

Kommunen ansvarar för administrativ och pedagogisk samordning av den verksamhetsförlagda lärarutbildningen. I de större kommunerna är det ofta olika personer som sköter den administrativa respektive den pedagogiska samordningen. I mindre kommuner är det vanligtvis en person som har båda uppgifterna.

Den administrativa samordnaren placerar, i samråd med universitetets VFU-enhet, studerande på partnerskolor/partnerområden.

Den pedagogiska samordnaren är länken mellan partnerskolan/partnerområdet och lärarutbildningen. De uppgifter den pedagogiska samordnaren har enligt avtalet är följande:

- Att initiera och organisera seminarier för studenterna inom partnerområdet/partnerskolan enligt en fastställd seminarieplan.
- Att samarbeta med universitetets kontaktlärare om seminarier enligt en 2-årig seminarieplan. Dessa seminarier utgör kompetensutveckling för pedagogiska samordnare, lokala lärarutbildare samt för universitetets lärarutbildare.

En beskrivning av de administrativa och pedagogiska samordnarnas uppdrag finns i vfu-handboken, se vfu-enhetens hemsida. Kommunerna kan också ha egna uppdragsbeskrivningar för dessa.

Uppdraget som lokal lärarutbildare (LLU)

Lokal lärarutbildare bör vara tillsvidareanställd i kommunen samt erfaren och behörig inom det ämnesområde/kompetensområde som den lärarstuderande studerar. LLU ska delta i universitetets grundläggande utbildning, där även universitetets lärare deltar. Syftet är att rusta kommunens lärarutbildare och universitetets lärarutbildare för det gemensamma uppdraget.

Universitetet erbjuder även en fördjupad poängutbildning i handledning och bedömning samt föreläsningar, seminarier etc. som anordnas inom lärarutbildningen.

Uppdraget som universitetslärare med ansvar för vfu

Universitetet utser lärare som ansvarar för kontakterna med LLU och de studerande under vfu-perioden. Dessa bör vara tillsvidareanställda på universitetet samt erfarna och behöriga inom de ämnesområden/kompetensområden som den lärarstuderande studerar. En målsättning för universitetet är att varje lärarstudent ska få handledning av universitetslärare i det Allmänna utbildningsområdet och i inriktningsvfu.

Universitetsläraren ansvarar för att i inledningen av vfu-perioden kontakta LLU, även om handledning av universitetsläraren inte planeras under aktuell vfu-period. Universitetsläraren ska hålla sig informerad om hur det går för studenten under vfu, om handledningsbesök är nödvändigt osv.

Uppdraget som kontaktlärare

Universitet utser kontaktlärare på de institutioner som medverkar i lärarutbildningens verksamhetsförlagda delar. I många fall är det studierektorer som är kontaktlärare. Kontaktläraren inbjuds att delta tillsammans med LLU i universitetets grundutbildning. Syftet är att rusta kommunens lärarutbildare och universitetets lärarutbildare för det gemensamma uppdraget.

Kontaktlärarna ansvarar för att initiera och organisera seminarier tillsammans med partnerskolans/partnerområdets pedagogisk/a samordnare och lärarutbildare enligt en 2-årig seminarieplan. Dessa seminarier utgör kompetensutveckling för pedagogiska samordnare, LLU och universitetets lärarutbildare. I seminarierna diskuteras och problematiseras lärarnas erfarenheter av den verksamhetsförlagda utbildningen. Här ingår också kontinuerligt information om lärarutbildningens utformning och innehåll.

Grundläggande utbildning

En grundläggande utbildning för lokala lärarutbildare är under planering och denna nya utbildning ska erbjudas för första gången hösten 07. Utvecklingsgruppen för VFU och praktik ansvarar för planeringen av denna utbildning. Till den grundläggande utbildningen finns dessutom en kompletterande, redan existerande, poängutbildning som har fokus på handledning och bedömning.

Seminarier

Vfu-avtalet reglerar tre typer av seminarier:

1. Lokala seminarier för studerande under deras vfu-perioder
Seminarieplaner ska upprättas av kommunerna
Syfte: Att problematisera och kunna hantera vardagliga dilemman i skolan
Ansvarig: pedagogisk samordnare i kommunen
2. Seminarier för pedagogiska samordnare, LLU och universitetets lärarutbildare
En tvåårig seminarieplan ska upprättas av universitetet i samarbete med kommunerna
Syfte: Kompetensutveckling
Ansvarig: kontaktlärare på lärarutbildningen
3. Föreläsningar och seminarier i lärarutbildningens ordinarie verksamhet, vilka erbjuds pedagogiska samordnare och LLU
Syfte: Kompetensutveckling
Ansvarig: lärarutbildningen

Verksamhetsförlagd utbildning av god kvalitet

Universitetet och kommunen ska gemensamt, inom ramen för den verksamhetsförlagda delen av lärarutbildningen, utbilda väl kvalificerade lärare. Utbildningen under vfu-perioden ska hålla en god kvalitet och den studerande ska uppleva att han/hon möter en verksamhet av god kvalitet.

Kvalitetskontrollen av skolornas verksamhet genomförs av skolan själv, av kommunen samt av Skolverket. Varje skola gör årligen en kvalitetsredovisning. På kommunal nivå sammanställs skolornas kvalitetsredovisningar till kommunens kvalitetsredovisning, vilken lämnas in till Skolverket senast den 1 maj varje år. Skolverkets utbildningsinspektion är den

myndighet som granskar och bedömer kvaliteten och den rättsliga aspekten på både kommun- och skolnivå.

Läroarbetsutbildningen har inte någon egen kvalitetskontroll över skolorna utan förlitar sig på kommunernas egenkontroll samt på Skolverket. Om Skolverket via en anmälan eller på annat sätt uppmärksammar en olägenhet på en skola avgör läroarbetsutbildningen i dialog med kommunen om det är lämpligt att placera en student på den skolan.

Utvecklingsgruppen för vfu och praktik har i uppdrag att definiera vad som avses med god kvalitet under vfu. Den ska också kontinuerligt diskutera kvalitetsfrågor med pedagogiska samordnare, LLU, kontaktlärare och universitetslärare.

Erfarenhet av läraryrket i sin helhet

Studenten ska under den verksamhetsförlagda utbildningen få erfarenhet av läraryrket i sin helhet. Det innebär att studenten ska så långt det är möjligt arbeta under samma villkor som tillsvidareanställda lärare. Den arbetsplatsförlagda arbetstiden är 35 timmar per vecka och dessutom 10 timmar förtroendearbetstid. Studenten ska delta i arbetslagsträffar och personalmöten. Under den verksamhetsförlagda utbildningen skall studenten ges möjlighet att orientera sig om skolväsendet i kommunen och om det omgivande samhället.

Studenten bör placeras hos lokal läroarbetsutbildare som har heltidsanställning. För studenter som läser det allmänna utbildningsområdet 90 högskolepoäng är målsättningen att den studerande under vfu placeras inom båda inriktningarna samtidigt.

Läraryrket i sin helhet innebär också att den studerande möter en verksamhet som fungerar väl i förhållande till bestämmelserna i skollagen, skolformsförordningarna, läroplanerna samt till kommunala och lokala målsättningar. Skolorna ansvarar för att studenterna möter en god arbetsmiljö där t ex jämställdhet, likabehandling, värdegrundsfrågor samt skolutveckling är på agendan.

Den verksamhetsförlagda utbildningen är ett led i de läroarbetsutbildandes personliga yrkesförberedelser. Därför ska de läroarbetsutbildande under vfu-perioden få prova på självständigt arbete utan närvaro av den lokale läroarbetsutbildaren. Detta ska ske under en begränsad period som är väl inplanerad. LLU är ansvarig för utformningen av den studerandes självständiga arbete utifrån den termin i läroarbetsutbildningen som den studerande går samt dennes personliga läggning och mognad. En anställd på skolan ska finnas tillgänglig för den studerande om något oförutsett skulle inträffa. Den anställde kan vara LLU, en lärarkollega eller rektor.

Den studerandes självständiga arbete kan inte räknas som vikariat. Det finns inget hinder för att anställa läroarbetsutbildande som vikarier, men vikariatstid kan inte ersätta vfu-tid. Under vfu ska den studerande ha tillgång till handledning av LLU. Om en studerande under en vfu-period vikarierar längre än tre dagar ska denna tid tas igen som vfu. Kommunen bör ha ett tydligt regelverk kring vikariat så att studerande inte ställs villrådiga om de erbjuds vikariat under vfu-perioden. Ny vfu-tid planeras av den studerande och kommunen i samråd med vfu-enheten.

Examensarbeten

Examensarbeten är en viktig resurs för skolan. Här kan skolan få hjälp med att analysera och fördjupa olika frågeställningar samtidigt som den studerande gör ett arbete som är efterfrågat och värdefullt för skolan.

Universitetet och kommunen ska gemensamt verka för att de lärarstuderandes examensarbeten problem- och behovsriktas med utgångspunkt i de förhållanden som råder i den verksamhet där de genomgår merparten av sin verksamhetsförlagda utbildning. Med verksamhet avses det/n fritidshem, förskola eller skola där den studerande vistas mest. Den studerande redovisar sitt examensarbete i ett slutseminarium på universitetet (examinationen). Pedagogiska samordnare och LLU är välkomna att delta i slutseminariet under förutsättning av att examinatorn först kontaktas. Med tanke på den betydelse examensarbeten kan ha för kompetens- och verksamhetsutveckling är det önskvärt att det även seminariebehandlas inom partnerområdet/partnerskolan.

Examination

Ansvarsfördelningen för examinationen av vfu:

- Universitetet utser en lärare som examinator, som har examinationsansvaret för den verksamhetsförlagda utbildningen.
- LLU medverkar med dokumenterat underlag.

Förutom att utgöra ett underlag för examinationen utgör LLUs bedömning ett underlag för att identifiera förbättringsområden hos den lärarstuderande.

Utvecklingsgruppen för vfu och praktik har i uppdrag att ta fram ett skriftligt bedömningsunderlag, som LLU ska använda för dokumentation under vfu-perioder. Bedömningsunderlaget beräknas vara klart hösten 2007. Dessutom har fakultetsnämnden för lärarutbildning ansökt om medel för ett projekt med uppdrag att utveckla, testa och utvärdera skriftliga bedömningsunderlag.

Handläggningsrutiner för underkännande av vfu samt för avrådan finns framtaget av fakultetsnämnden för lärarutbildning. Dokumentet om underkännande har diarienummer 505-1728-07 och Dokumentet om avrådan diarienummer 505-1729-07.

Samarbetet mellan universitetslärare och LLU behöver utvecklas för att ge de lärarstuderande en så rättvis bedömning som möjligt. Detta är också ett utvecklingsområde i fakultetsnämndens för lärarutbildning handlingsprogram 2007-2009.

Ekonomisk ersättning

En målsättning med avtalet är att utarbeta så enkla rutiner som möjligt runt ekonomin. Lärarutbildningens kansli har under föregående avtalsperiod varit hårt belastat på grund av en långtgående decentralisering samt olika ekonomiska system i kommunerna.

Förhandlingarna har resulterat i att hela fakturahanteringen tas bort. I stället betalar lärarutbildningen ut den ekonomiska ersättningen direkt till kommunerna enligt det underlag som vfu-enheten tillhandahåller. Huvudprincipen är att det i varje kommun ska finnas en betalningsmottagare. Till kommuner med flera skolförvaltningar görs en utbetalning per förvaltning. Om det finns särskilda skäl för en annan ordning görs en överenskommelse mellan kommunen och lärarutbildningen.

Utbetalningarna sker den 30 november för hösttermin och den 30 april för vårtermin. Detta är normaldatum. Enskilda kommuner kan komma överens med lärarutbildningen om andra datum. Exempelvis Örnsköldsviks kommun önskar utbetalningarna den 15 januari respektive den 15 juni. Dessa datum passar bättre in i kommunens ekonomiska rutiner.

Utvärdering av vfu-avtalet

Universitetet tar initiativ till utvärderingen av detta avtal samt administrerar arbetet. Självklart sker detta i samarbete med kommunerna. Den enkät som utarbetades våren 2006 ligger till grund för fortsatta utvärderingar. Tanken är att göra en omfattande utvärdering vart tredje år och enklare utvärderingar däremellan.

Årsplanering

Datum	Åtagande
April	Universitetet meddelar kommunen de verksamhetsförlagda periodernas tidsmässiga placering under kommande läsår
15 april	Universitetet meddelar kommunen dess preliminära utbildningsuppdrag för kommande hösttermin
30 april ¹	Universitetet betalar ut den ekonomiska ersättningen för vårterminen
31 maj	Kommunen meddelar för höstterminen antal vfu-platser per verksamhetsområde och inriktning utifrån det underlag som VFU-enheten tillhandahåller
15 november	Universitetet meddelar kommunen dess preliminära utbildningsuppdrag för kommande vårtermin
30 november ²	Universitetet betalar ut den ekonomiska ersättningen för höstterminen
15 december	Kommunen meddelar för vårterminen antal vfu-platser per verksamhetsområde och inriktning utifrån det underlag som VFU-enheten tillhandahåller

¹ Om inte parterna har kommit överens om annat datum.

² Om inte parterna har kommit överens om annat datum.